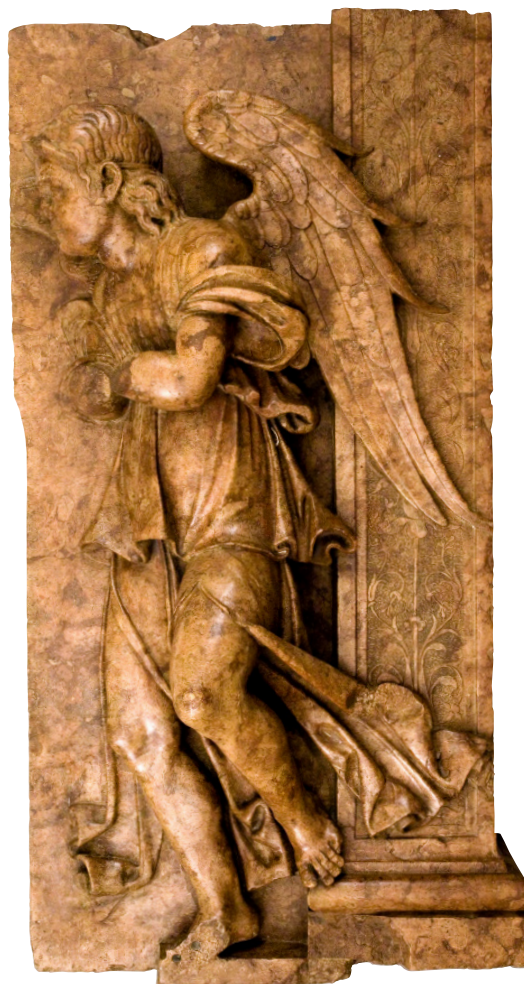
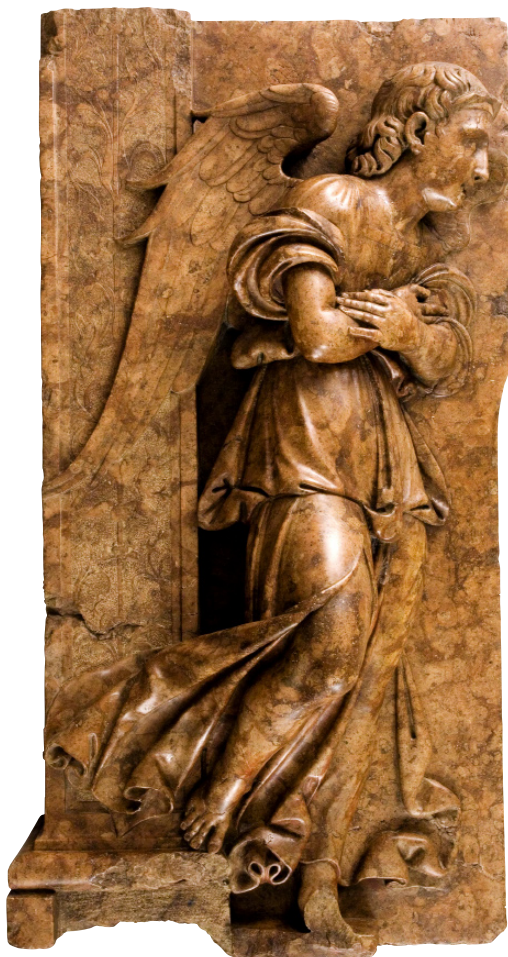

Gian Maria Mosca zwany Padovano (ok. 1493–1574)
Anioły adorujące, 1533–1536

marmur czerwony (tzw. węgierski), wymiary 80,5 x 42,5 cm,
nr inw. MNK I-98 (anioł lewy) i I-99 (anioł prawy)

1-2

Dwie piękne postacie aniołów wyrzeźbione w czerwonym marmurze węgierskim zakupiono do Muzeum Narodowego w roku 1893 z krakowskiego warsztatu kamieniarskiego Edwarda Stehlika. Jeszcze zanim trafiły one do zbiorów muzealnych oceniający ofertę dyrektor muzeum, Władysław Łuszczkiewicz zanotował spostrzeżenie, że rzeźby te pochodzą prawdopodobnie z czasów króla Zygmunta I i są zapewne dziełem dłuta któregoś z włoskich artystów, może Jana Marii Padovano. Hipoteza ta okazała się trafna. Dzięki dalszym, bardziej szczegółowym badaniom polegającym na drobiazgowym porównaniu cech stylistycznych obydwu aniołów z potwierdzonymi przez dokumenty dziełami

Padovana, atrybucja zaproponowana przez Łuszczkiewicza nie podlega dziś wątpliwości.

Gian Maria Mosca był jednym z najważniejszych artystów renesansowych w Polsce. Urodził się w Padwie (wł. Padova), stąd nosił przydomek Padovano. Jego dzieła z wczesnego okresu twórczości znajdują się dotąd w rodzinnym mieście rzeźbiarza oraz w Wenecji. Do Polski Padovano przybył zapewne na początku lat 30. XVI wieku. Za pierwsze dzieła wykonane przezeń w naszym kraju uważa się rewersy medali noszących portretowe przedstawienia rodziny królewskiej, które Padovano sporządził w roku 1532: Zygmunta Starego, Bony Sforzy oraz ich dzieci – Zygmunta Augusta (il. 3) i Izabeli.

3. Gian Maria Mosca zw. Padovano, *Rewers medalu portretowego królewicza Zygmunta Augusta* z sygnaturą rzeźbiarza: IOHANNES MARIA PATAVINVS F. (Jan Maria Padwańczyk wykonał), 1532, Muzeum Narodowe w Krakowie

Od momentu realizacji tego pierwszego zlecenia królewskiego, Padovano rozwinął szeroką działalność rzeźbiarską i architektoniczną. Dowodem wysokiej rangi jego twórczości jest fakt, że do jego zleciodawców należeli możni z najwyższych sfer ówczesnej Rzeczypospolitej. Wykonywał on nagrobki m.in. dla arcybiskupa gnieźnieńskiego Andrzeja Krzyckiego (1538), dla biskupa poznańskiego Stanisława Oleśnickiego (1540) oraz dla biskupa krakowskiego Piotra Gamrata (1545), ten ostatni finansowany przez królową Bonę. Do katedry w Wilnie sporządzał nagrobki zmarłych żon króla Zygmunta Augusta: Elżbiety Habsburżanki (1546–1552) i Barbary Radziwiłłówny (od 1553). Prowadził także prace (nieukończone) przy nagrobku samego Zygmunta Augusta, pochowanego w kaplicy Zyguntowskiej. Po śmierci hetmana wielkiego koronnego Jana Amora Tarnowskiego Padovano wznosił w farze w Tarnowie (obecnie katedra) monumentalny pomnik nagrobny, który później został przezeń rozbudowany dla pomieszczenia posągu syna hetmana, Jana Krzysztofa Tarnowskiego (1561–1567). Wykonywał także prace architektoniczne dla zamku królewskiego na Wawelu (odrzwia i okna, 1558), do krakowskich Sukiennic po ich pożarze w roku 1555, biskupom krakowskim projektował podmiejską rezydencję na Prądniku (1551), a potem wznosił pałac na ulicy Wiślniej (przed 1567, pałac spłonął w końcu

XVI wieku). Tworzył także wyposażenie krakowskiej katedry: w pierw w latach 1533–36 sporządził kamienne tabernakulum, później w latach 1545–46 prawdopodobnie zaprojektował główny ołtarz, który w miejsce starego, gotyckiego ufundował król Zygmunt I (obecnie przeniesiony do Bodzentyna). W latach 40. i 50. XVI wieku warsztat Padovana zdominował produkcję architektoniczno-rzeźbiarską Małopolski, a jego dzieła trafiały do wszystkich dzielnic Rzeczypospolitej.

Powściągliwy i monumentalny styl rzeźbiarski Padovana bogaty jest w światłocieniowe efekty. W rzeźbach z Muzeum Narodowego w mistrzowski sposób kontrastuje głęboki walor plastycznie modelowanych postaci aniołów z delikatnymi arabeskowymi reliefami na skrajnych pilastrach. Spokojny wyraz dzieł Gian Marii ukształtowany został przez dominujący w okresie jego nauki nurt klasyczo-antykwizujący w rzeźbie renesansowej. Twórczość jego wskazuje także na inspirację wzorami tokańskimi, czyli zapewne dziełami florenckiego artysty Donatella, z którymi Mosca miał możliwość zapoznać się w Padwie i Wenecji. Wydaje się ponadto, że pewien wpływ na jego sztukę, zwłaszcza w początkowym okresie pobytu w Polsce, miał pochodzący z Florencji Bartłomiej Berrecci. W późniejszym okresie Padovano współpracował także z innymi rzeźbiarzami włoskimi osiadłymi w naszym kraju: Giovannim Cinim i Hieronimem Canavesim. Niewątpliwie w swojej pracy korzystał szeroko z pomocy uczniów i czeladników, o czym świadczy niezbyt równy poziom tych dzieł, które powstały w rezultacie pracy zespołowej.

Znajdujące się w Muzeum Narodowym rzeźby Padovana są bez wątpienia fragmentami jakiejś większej, nie zachowanej struktury, dlatego odgadnięcie ich pierwotnej funkcji zawsze zajmowało badaczy. Pewne jest, że pomiędzy obydwoma aniołami, które zwracają się ku sobie w przykłęku i kornie pochylają głowy, musiał być ulokowany przedmiot ich adoracji. Najdawniejsza hipoteza, sformułowana jeszcze przez Łuszczkiewicza w r. 1898, przyjmowała, że był nim zachowany w kościele na Skałce pień drzewa, na którym, według tradycji, rozsiekano ciało św. Stanisława. Obecnie pień znajduje się w późniejszym ołtarzu osiemnastowiecznym, lecz wiadomo, że król Zygmunt Stary fundował ołtarz, w którym tę relikwię umieszczono. Ołtarz ten jednak powstał w latach 1510–1511, a w takim przypadku rzeźby nie mogły być wykonane przez Padovana, który przebywał jeszcze wtedy w rodzinnej Padwie. Przyjmuje się zatem, że figury aniołów są reliktem innego dzieła, wspomnianego tabernakulum do katedry na Wawelu, które Padovano stworzył na zlecenie biskupa Piotra Tomickiego, podkanclerze-

go, wybitnego humanisty, który był królewskim po-
wiernikiem i jednym z głównych mecenasów sztuki
w Polsce owego czasu. Tabernakulum zostało ustawio-
ne w prezbiterium katedry, na lewo od głównego ołta-
rza, nieopodal nagrobka Władysława Łokietka i grobu
królowej Jadwigi. W roku 1605 tabernakulum przenie-
siono do kaplicy Mariackiej (Batorego), znajdującej się
na zamknięciu obejścia prezbiterium, a niedługo po-
tem, pomiędzy rokiem 1645 a 1647, rozebrano całko-
wicie. Uważa się, że częścią tego niestniejącego już
tabernakulum jest renesansowe marmurowe cyborium
w formie tempietta (kolistej świątynki), które znajdu-
je się w drewnianym kościele w Modlnicy k. Krakowa.
Ono właśnie, jako mieszczące w sobie Najświętszy Sa-
krament, byłoby owym przedmiotem czci aniołów.
Według jednej z ostatnich, hipotetycznych rekon-
strukcji tabernakulum, którą zaproponował prof. Jerzy
Miziołek, elementem tego dzieła byłaby także płasko-
rzeźbiona płyta z przedstawieniem Trójcy Świętej,
dziś wtórnie wmurowana w barokowy ołtarz w kapli-
cy bp. Tomickiego przy katedrze krakowskiej.

**4. Hipotetyczna rekonstrukcja pierwotnej formy tabernakulum
Padovana w katedrze na Wawelu, wg. J. Miziołka, rys. J. Kowalczyk**

Pewne pojęcie o pierwotnym układzie i funkcji oby-
dwu figur daje nam inne dzieło Padovana, jakim są
rzeźby w tabernakulum kościoła Mariackiego (il. 5).
Zgodnie z przekazami archiwalnymi artysta wykonał
je w latach 1551–1552, a mimo przekształceń, spo-

wodowanych przeniesieniem ich w XVII w. z zachod-
niej emporii chórowej kościoła w obecne miejsce,
zachowują ono w pewnej mierze układ nadany im
przez Padovana. W środkowej niszy tabernakulum
znajduje się nieduże tempietto, które jest adorowane
przez postacie aniołów ulokowane w niszach bocz-
nych. Zarówno ogólny styl wykonania tych figur, jak
i szereg detali (szczególnie opracowanie głów) odpo-
wiada bardzo ściśle rzeźbom w Muzeum Narodowym.
Podobieństwo między obydwojema grupami dzieł do-
wodzi, że te ostatnie są bez wątpienia dokonaniem
Padovana – jednego z najlepszych artystów renesanso-
wych działających w szesnastowiecznej Polsce.

Tomasz Zaucha

**5. Gian Maria Mosca zw. Padovano, Rzeźby aniołów z tabernakulum
kościół Mariackiego w Krakowie, 1551-1552**

Dalsza lektura:

J. Miziołek, *Sacrarium fieri pulchrum, firmum ac solidum: wawelskie tabernakulum Padovana*, „Studia Waweliana”, 2, 1993, s. 55-85; A. Markham-Schulz, *Giammaria Mosca called Padovano. A Renaissance Sculptor in Italy and Poland*, Penn State University Press, University Park 1998, s. 97-98, 124-127, 271-274.

Pochodzenie ilustracji:

1-3. Muzeum Narodowe w Krakowie; 4. Prof. J. Miziołek; 5. Seven Dots, Warszawa